

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення Приймальної комісії
Бердянського державного
педагогічного університету
« 27 » березня 2025 р.

ПРОГРАМА
фахового вступного випробування
«Комплексний іспит за фахом підготовки»

Освітній ступінь:	Магістр
Основа вступу:	освітній ступінь «бакалавр» або «магістр» (освітньо-кваліфікаційний рівень «спеціаліст»)
Спеціальність:	С4 Психологія
Термін навчання:	1 рік 4 місяці

Запоріжжя, 2025

ЗМІСТ

1. Пояснювальна записка.....	3
2. Зміст програми.....	4
3. Питання.....	22
4. Критерії оцінювання.....	25
5. Список рекомендованих інформаційних джерел.....	26

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Мета фахового вступного випробування «Комплексний іспит за фахом підготовки» для вступу на здобуття освітнього ступеня «магістр»: з'ясувати підготовленість вступника до здобуття вищої освіти за освітнім ступенем «магістр» зі спеціальності С4 Психологія для формування рейтингового списку та конкурсного відбору вступників у межах ліцензованого обсягу спеціальності.

Форма фахового вступного випробування – усний іспит.

Усний іспит – це теоретичні завдання, виконання яких дає можливість виявити підготовленість вступника до здобуття вищої освіти.

Загальна кількість завдань – 2.

Формат проведення фахового вступного випробування.

Фахове вступне випробування проводиться дистанційно з використанням платформи (програмне забезпечення) для проведення відеоконференцій Zoom.

У встановлений розкладом час початку фахового вступного випробування члени фахової атестаційної комісії розпочинають відеоконференцію, долучають до неї вступників, здійснюють автентифікацію вступників та інформують їх про правила проведення вступного іспиту та часові обмеження.

Автентифікації вступника передбачає:

- встановлення аудіо- та візуального контакту з вступником на платформі відеоконференцій;

- показ документа, що посвідчує особу (паспорт громадянина України у формі книжечки або картки, паспорт громадянина України для виїзду за кордон, у тому числі Е-паспорт, Е-паспорт для виїзду за кордон, Е-документ).

На початку фахового вступного випробування члени фахової атестаційної комісії рандомно задають 2 питання з переліку, поданому в програмі.

Вступник готує відповіді на питання і в режимі відеоконференції відповідає на них та на додаткові запитання членів фахової атестаційної комісії. Члени фахової атестаційної комісії оцінюють відповіді вступників.

Результати фахового вступного випробування оголошуються не пізніше наступного дня після його проведення шляхом розміщення відповідних відомостей на офіційному вебсайті Бердянського державного педагогічного університету bdpu.org.ua у вкладці ВСТУПНИКУ.

У разі повітряної тривоги під час складання фахового вступного випробування, іспит призупиняється, учасники можуть пройти до укриття. Після відбою повітряної тривоги, учасники можуть продовжити складання фахового вступного випробування.

2. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

Тема 1. Предмет і завдання соціальної психології

Соціальна психологія як галузь психологічної науки (галузь психологічної науки, яка вивчає закономірності й механізми поведінки, спілкування й діяльності людей, обумовлених їх включеністю в соціальні групи, а також психологічні особливості самих груп).

Структура, функції (теоретико-пізнавальна; комунікативна; гуманістична; прогностична; прикладна) та категорії соціальної психології. Соціально-психологічні явища як основна одиниця аналізу.

Взаємодія між людьми та її психологічне відображення як основа предмета соціальної психології.

Завдання соціальної психології.

Соціальна психологія та інші галузі психологічної науки (загальна психологія, вікова психологія, педагогічна психологія, психологія особистості та інші).

Соціальна психологія та соціологія. Закони соціальної психології. Основні завдання соціальної психології в сучасному суспільстві.

Тема 2. Формування і розвиток соціально-психологічних знань

Історія становлення соціальної психології. Досвід світової та вітчизняної шкіл соціальної психології.

Основні етапи розвитку соціальної психології та наукові школи.

Біхевіоризм (І. Павлов, В. Бехтерев, Д. Уотсон, Б. Скіннер, А. Бандура).

Психоаналітичний напрямок в соціальній психології (З. Фрейд, В. Шутц, К.-Г. Юнг, Е. Фромм, Е. Еріксон, К. Хорні).

Когнітивний напрямок в соціальній психології (Ж. Піаже, Дж. Брунер, Р. Аткинсон, С. Московічі та ін.).

Гуманістичний напрямок в соціальній психології (Р. Оллпорт, А. Маслоу, К. Роджерс та ін.).

Інтеракціоністський напрямок в соціальній психології: символічний інтеракціонізм (Дж. Г. Мід, Г. Блумер); рольові теорії (Р. Лінтон, М. Дойч); теорії референтної групи (Г. Хайман, Р. Мертон).

Соціально-екологічна теорія У. Бронфенбреннера.

Тема 3. Принципи та методи соціальної психології

Поняття «методологія» в соціальній психології. Рівні сучасної методології.

Фундаментальні принципи: принцип об'єктивного дослідження психіки, діалектичний, історичний, структурно-системний і принцип цілісності.

Приватно-наукові принципи: принцип детермінізму, причинної (каузальної) обумовленості психічних явищ, принцип єдності свідомості і діяльності, принцип розвитку.

Уявлення про основні методи соціальної психології: спостереження, соціально-психологічний експеримент, опитування (бесіда, анкетування,

інтерв'ю), соціометрія, контент-аналіз, тести, проєктивні методи, аналіз продуктів діяльності.

Основні методи соціально-психологічних досліджень. Особливості використання методів у соціальній психології. Приховані методи дослідження. Співвідношення прямих і непрямих методів у соціально-психологічному дослідженні. Принципи застосування соціометричного методу в соціально-психологічному дослідженні. Методи соціально-психологічного тренінгу: дискусійний тренінг, театралізований тренінг, психодраматичний тренінг та ін. Порівняльні можливості соціально-психологічних методів.

Тема 4. Соціально-психологічний аспект дослідження особистості

Теоретична розробка проблеми особистості. Створення психологічно обумовленої стратегії та тактики вивчення особистості.

Історія дослідження проблеми особистості. Загальна характеристика соціально-психологічних теорій особистості. Аналіз зарубіжних психологічних теорій особистості. Експериментальні та неекспериментальні теорії особистості. Структурні та динамічні теорії особистості. Психодинамічні, соціодинамічні та інтеракціоністичні теорії особистості. Моделі особистості: людина механічна, людина психодинамічна, людина психоенергетична, людина рольова, людина, яка пізнає, думає. Порівняльна характеристика основних моделей особистості.

Еволюція особистості в контексті культурно-історичного процесу.

Основні сучасні підходи до пізнання феномена особистості в соціальній психології.

Поняття індивід, індивідуальність, особистість.

Проблема типології особистості в соціально-психологічній науці.

Перехідні соціальні типи особистості. Соціальний тип і соціальна зрілість особистості.

Взаємозв'язок соціального і індивідуального в людині. Індивідуальність особистості.

Соціально-психологічні якості особистості. Атрибути особистості: свідомість, динамічність, активність, неповторність. Ознаки особистості.

Простори існування та структура особистості.

Основні сфери особистості: мотиваційна, емоційно-вольова, когнітивно-пізнавальна, моральна, екзистенціально-побутова, дієво-практична.

Теорії рис. Теорії типів.

Особистість як система конструктів, система рис, система особистісних смислів, суб'єкт персоналізації.

Основні напрямки дослідження особистості у вітчизняній психологічній науці. Вивчення діяльності особистості, її мотивів. Взаємозв'язок діяльності і свідомості. Шляхи формування особистості в процесі навчання і виховання. Вікові особливості особистості.

Тема 5. Теорія соціалізації особистості

Поняття соціалізації особистості. Первинна та вторинна соціалізація особистості. Структура процесу соціалізації. Різні підходи до визначення етапів соціалізації. Зміст процесу соціалізації в різних наукових напрямках. Критерії

соціалізованості особистості. Формування свідомості та самосвідомості в процесі соціалізації. Інститути соціалізації як транслятори соціального досвіду. Вплив великих соціальних груп на процес соціалізації.

Стихийні та цілеспрямовані механізми соціалізації. Механізми «зсування мотиву на ціль», ідентифікація, наслідування, прийняття та засвоєння соціальних ролей, навіювання, переконання, соціальна фасилітація, конформність. Залежність механізмів соціалізації від характеру соціальних відносин. Соціалізація, розвиток, виховання та адаптація особистості. Поняття соціального потенціалу особистості. Формування захисних функцій особистості в процесі соціалізації.

Гендер як психологічна і соціальна характеристика чоловіків та жінок, що формується в процесі соціалізації. Біологізаторський підхід до гендеру. Теорія соціального навіювання диференціації поведінки. Теорія когнітивного розвитку та гендерних схем. Феміністичні теорії гендеру.

Провідні чинники гендерної соціалізації: сім'я, середовище однолітків, ЗМІ, дитячі установи.

Аналіз гендерних стереотипів.

Виміри гендерної поведінки. Маскулінність/фемінність як статевотипізована поведінка. Гіпергендерність. Набуття гендерної ідентичності.

Характер гендерних ролей. Маскулінні та фемінні культури. Соціостатеві установки в українській етнокультурі. Стили виховання хлопчиків та дівчат. Набуття гендерної ідентичності. Первинна статева ідентифікація. Вторинна статева ідентифікація. Зріла гендерна ідентичність.

Тема 6. Особистість у групі

«Я» особистості як чинник становлення в групі. Самосвідомість.

Проблема «Я» в структурі особистості у творах вітчизняних психологів. Рефлексія. Становлення «Я-концепції». Структура самосвідомості: самопізнання, самооцінка, самоконтроль. Самооцінка, наслідки позитивної і негативної самооцінки. Механізми формування самооцінки. Самоконтроль, відмінності між людьми з високим і низьким самоконтролем. Самоповага. Ефект контрасту, ефект асиміляції. Самоефективність.

Специфіка входження особистості в групу. Соціальні норми. Фаза адаптації. Фаза індивідуалізації. Фаза інтеграції.

Соціальний статус як показник місця особистості в суспільстві та її приналежності до певних груп.

Влада й авторитет. Джерела авторитету і влади. Авторитет реальний і формальний. Престиж. Показники престижу.

Соціальна позиція. Взаємозв'язок позиції зі стійкими характеристиками особистості. Активна життєва позиція.

Соціальна роль. Конвенціональні (формалізовані – закріплені у суспільстві і визначені позицією індивіда в соціальній взаємодії) та міжособистісні (їх визначають учасники соціальних відносин) соціальні ролі. Ролі задані на включення людини в соціальні структури і групи та досягнуті завдяки особистісним зусиллям.

Форми рольової ідентичності: статева; етнічна; групова; політична.

Соціальний ранг. Чинники, що визначають ранг: продуктивність праці, ставлення до роботи, комунікабельність, уміння відстоювати власну точку зору, професійні здібності тощо.

Тема 7. Загальні питання проблеми спілкування

Соціально-психологічна сутність феномену «спілкування». Структура, функції спілкування. Функції спілкування: інформаційно-комунікативна, регуляційно-комунікативна, афективно-комунікативна.

Спілкування як форма існування і виявлення людської сутності. Розвиток спілкування в онтогенезі. Спілкування як потреба людини. Специфіка комунікативного процесу між людьми. Види комунікацій. Афіліація як потреба в спілкуванні.

Спілкування як феномен соціальної психології. Потреба в спілкуванні, потреба в усамітненні. Взаємозв'язок спілкування і діяльності. Спілкування та комунікація: особливості та диференціація.

Основні характеристики спілкування. Різні підходи до визначення структури спілкування. Перцептивний, комунікативний, інтерактивний компонент спілкування. Макрорівень, мезорівень, мікрорівень спілкування.

Види спілкування: за орієнтацією, сферою перебігу, використовуваними засобами, мірою опосередкованості, змістом, засобами. Типи міжособистісного спілкування: імперативний, маніпулятивний, діалогічний.

Історично сформовані типи міжособистісного спілкування. Статусний тип міжособистісного спілкування. Негативний тип спілкування. Демократичний тип спілкування.

Конвенційні, ситуативні, насильницькі обмеження спілкування. Застосування маніпулятивних тактик у міжособистісному і діловому спілкуванні (гра на почутті жалості, використання самолюбства партнера за допомогою компліментів і лестощів, використання довірливості і поступливості партнера, провокування захисних реакцій, провокування замішання і дезорієнтації партнера, гра на нетерплячості партнера, гра на почутті безвиході, провокування інтересу партнера до маніпулятора). Емоційні обмеження. Обмеження розмов на певні теми.

Тема 8. Спілкування як обмін інформацією

Специфіка обміну інформацією між людьми. Функції комунікативного аспекту спілкування.

Зміст, види і форми комунікації. Аксіальна і ретіальна комунікація. Види інформації за характером впливу: спонукальна, констатуюча. Безпосередньо міжособистісні і масові комунікації (організовані і стихійні). Культурні норми, заборони: мовні, тематичні, контактні. Стереотипні ситуації спілкування.

Характеристика компонентів комунікативного простору (суб'єкти комунікації, спільна комунікативна дія, зворотний зв'язок, спільне інформаційне поле, механізми і феномени, що гальмують чи сприяють взаєморозумінню, налагодження діалогічних відносин). Комунікативний простір міжособистісних відносин, його системні властивості (цілісність,

структурність, автономія чи функціональна однорідність структурних компонентів). Ефективність обміну інформацією.

Психологічні особливості вербальної комунікації. Вербальні засоби спілкування. Культура говоріння. Уміння слухання. Нереклексивне та рефлексивне слухання. Критичне та емпатійне слухання.

Невербальні засоби спілкування: оптико-кінетичні, паралінгвістичні, екстралінгвістичні, просторово-часові. Контакт очей. Дотик. Зони міжособистісного спілкування: інтимного спілкування, особистого спілкування, формального спілкування, публічного спілкування. Чинники, які впливають на правильне трактування невербальної комунікації.

Тема 9. Перцептивна сторона спілкування

Поняття та зміст соціальної перцепції. Функції соціальної перцепції. Особливості суб'єкта і об'єкта міжособистісного сприймання. Залежність сприймання від індивідуальних, статево-рольових, вікових, професійних особливостей суб'єкта сприймання. Аперцепція.

Проблема взаєморозуміння. Механізми взаєморозуміння: ідентифікація, емпатія, атракція, рефлексія, каузальна атрибуція.

Пізнавальний, моральний, комунікативний егоцентризм. Бар'єри взаєморозуміння: естетичний, інтелектуальний, моральний, емоційний, соціальний.

Природа соціальних стереотипів. Антропологічні, етнонаціональні, соціально-статусні, соціально-рольові, експресивно-естетичні, вербально-поведінкові стереотипи.

Механізми сприймання. Механізм проекції. Ефект первинності. Ефект новизни. Ефект ореолу. Ефект пріоритету. Ефект поблажливості. Типові схеми формування першого враження. Роль емпатії та емоцій в міжособистісному спілкуванні. Феномен ідентифікації в спілкуванні.

Природа перцептивних здібностей.

Тема 10. Проблеми взаємодії в соціальній психології

Особливості взаємодії в соціальній психології. Види взаємодії: співробітництво («кооперація», «згода», «пристосування», «асоціація»); суперництво («конкуренція», «конфлікт», «опозиція», «дисоціація»).

Основні наукові погляди на взаємодію та її структуру. Теорія соціальної дії (М. Вебер, Т. Парсонс та ін.). Пошук домінуючих чинників мотивації дій.

Модель діадичної взаємодії (Дж. Тібо і Г. Келлі). Типи контролю і особливостей соціальної поведінки учасників взаємодії.

Концепції символічного інтеракціонізму Дж.-Г. Міда. Взаємодія як вихідний пункт будь-якого соціально-психологічного аналізу (особистість формується у взаємодії з іншими людьми; механізмом цього процесу є контроль дій особистості, що має в своїй основі уявлення оточення про людину).

Загальна характеристика міжособистісного впливу. Міжособистісний вплив як процес і результат зміни одним індивідом поведінки, установок, намірів, уявлень, оцінок іншого індивіда.

Види впливу: спрямованим та неспрямованим, прямий та опосередкований, навмисний і ненавмисний.

Стратегії впливу: імперативна, маніпулятивна, розвивальна.

Види міжособистісного впливу: психологічний вплив, особистий вплив, функціонально-рольовий вплив, індивідуально-специфічний вплив, комунікативний вплив та інші. Критерії ефективності впливу.

Види психологічного впливу: переконання, зараження, навіювання, наслідування.

Засобів впливу: вербальні і невербальні. Форми впливу: мовні (письмові й усні) та наочні.

Конформізм. Поступливість. Підпорядкування.

Тактики та механізми впливів. Автоматичні реакції людей. Стандартне мислення. Правило взаємного обміну. Бажання бути послідовним. Принцип соціального доведення. Система аргументації. Чинники, які впливають на ступінь поступливості (фізична привабливість, подібність, близьке знайомство). Вплив авторитетів.

Механізми захисту від негативних впливів.

Тема 11. Деструктивні та конструктивні форми взаємодії

Біологічні теорії агресії. Фрустраційна теорія агресії. Теорія соціального научіння і агресія. Когнітивні теорії агресії. Агресія і культура.

Види агресії. Соціальні причини агресії: фрустрація, пряма провокація, жорстокість в ЗМІ, підвищена збудливість тощо. Теорія перенесення збудження. Статеві відмінності і агресія. Роль емоцій у проявах агресії. Попередження і контроль агресії: покарання, когнітивне втручання, тренування соціальних здібностей.

Поняття «конфлікт» у широкому та вузькому значенні. Класифікація конфліктів. Причини міжособистісних конфліктів.

Стратегія поведінки учасників конфлікту.

Подібність і атракція. Теорія балансу. Взаємна симпатія.

Дружба і самотність. Особливості дружби людей на різних етапах життєвого циклу.

Атракція: відмінності між чоловіками і жінками.

Типи любові. Розвиток кохання. Ритми кохання. Структурні складові феномену кохання. Компоненти кохання.

Емпатія, співпереживання, співчуття. Альтруїстична поведінка у взаємодії. Типи альтруїзму. Навчання альтруїзму.

Тема 12. Мала група в контексті соціальної психології

Група як основний інститут соціалізації та реалізації міжособистісного спілкування. Групи умовні і реальні. Велика, мала соціальні групи. Причини виникнення малої соціальної групи. Особливості виникнення формальних і неформальних соціальних груп. Історія дослідження малих груп.

Теоретичні підходи дослідження групи у вітчизняній та зарубіжній психології: діяльнісний підхід, організаційно-управлінський підхід, параметрична концепція, формально-модельний підхід, емпірію-статистичний напрямок, теорія підкріплення.

Ознаки, що характеризують малу групу: кількісний склад або розмір групи; індивідуальний склад або композиція; психологічний клімат групи; групові норми (правила поведінки членів групи).

Класифікація груп: за типом головної діяльності, соціальною спрямованістю, мірою організації, типом домінуючої структури, мірою безпосереднього впливу на особистість, мірою відкритості, мірою міцності і стійкості внутрішніх зв'язків, тривалістю існування.

Основні соціально-психологічні характеристики малої соціальної групи.

Групова норма. Виміри групової структури: формально-статусна, соціометрична, комунікативна, референтна, експертна, ставлення до влади.

Соціометрія як метод дослідження малої соціальної групи.

Структура взаємовідносин у малій соціальній групі: формальна, неформальна. Основні функції формальної та неформальної структури груп.

Особливості відносин в групі високого рівня розвитку.

Специфіка міжгрупової взаємодії.

Тема 13. Динамічні характеристики малої групи та проблема лідерства

Поняття про групову динаміку та групові процеси. Механізми групової динаміки: розв'язання внутрішньо-групових суперечностей, «ідіосинкразичний кредит», психологічний обмін, нормативний вплив меншості, зсув до ризику.

Стратометрична концепція. Параметричний підхід до динаміки групового розвитку. Стадії розвитку групи (за Б. Такменом, Л. Уманським, М. Вудкоком, Д. Френсісом). Характеристика відносин між членами високоорганізованої групи: ціннісно-орієнтаційна єдність; колективістська ідентифікація; адекватна атрибуція відповідальності; єдність функціонально-рольових очікувань.

Поняття про лідерство та керівництво у групах. Лідер і керівник: спільне та відмінне. Теорії походження лідерства та керівництва. Особистісна теорія лідерства. Ситуаційна теорія лідерства. Синтетична теорія лідерства. Динаміка лідерства та керівництва. Стили лідерства, керівництва, їх переваги та недоліки. Харизматичний лідер.

Керівництво як управлінський феномен. Сучасні моделі керівництва.

Проблема прийняття групового рішення. Теорія прийняття раціонального рішення. Психологічна теорія (поведінкова теорія). Відмінності між груповими та індивідуальними рішеннями. Нормативний вплив групової більшості. Умови впливу меншості на групу та її тактичні засоби.

Проблема деформації групового мислення. Можливості усунення недоліків групового рішення.

Чинники, які сприяють укладанню угод і переговорів.

Продуктивність групової роботи. Групова згуртованість як складний психологічний феномен. Фактори, що впливають на процес згуртованості групи.

Тема 14. Психологія великих соціальних груп і масових явищ

Поняття великої соціальної групи: сутність та зміст. Ознаки та структура великих соціальних груп. Класифікація великих соціальних груп. Види великих

соціальних груп. Соціально-психологічні особливості формування великих соціальних груп. Функціонування великих соціальних груп. Особливості дослідження великих соціальних груп.

Типи соціальних спільностей. Зв'язок понять «велика соціальна група» та «масова поведінка». Поняття про стихійну групу: натовп, юрба, публіка. Натовп та його особливості. Класифікація видів натовпу. Наслідкування, навіювання, зараження як фактори впливу та регуляції поведінки натовпу. Особливості лідерства в натовпі. Публіка як специфічний різновид натовпу.

Особливості функціонування громадської думки. Масова комунікація як різновид міжгрупового спілкування. Вплив громадської думки на функціонування великих соціальних груп.

Психологічні особливості етнічних груп. Основні підходи до визначення поняття «етнос». Ментальність народу. Особливості етнічної та національної психології. Етногенез та становлення нації. Емоційна сфера етнічних спільностей. Національний характер, темперамент, самосвідомість, почуття, традиції, звичаї та обряди. Особливості формування національного характеру.

Психологічні особливості українського національного характеру. М. Костомаров, Ю. Кульчицький та інші про український національний характер. Психологічні аспекти етнопедагогіки та етноконфліктології.

Проблеми національної державності, національних стосунків та міжнаціонального спілкування. Міжнаціональні та етнічні конфлікти: витоки, сутність, динаміка та шляхи вирішення. Сучасний стан, тенденції та перспективи розвитку національної свідомості та самосвідомості.

КОНФЛІКТОЛОГІЯ

Тема 1. Конфлікт: загальні та особливі характеристики

Загальне поняття про конфлікти. Базові категорії, поняття та їх еволюція. Конфлікт як предмет гуманітарного дослідження. Конфлікт як психологічний феномен. Функції конфліктів та психологічний контекст їх різнобічності.

Розвиток конфліктології як науки та навчальної дисципліни. Становлення конфліктології як науки в Україні та її розвиток на сучасному етапі. Зв'язок конфліктології з іншими науками. Роль, мета, завдання, функції конфліктології в суспільстві. Методи досліджень конфліктів.

Тема 2. Психологічна феноменологія конфліктів

Природа конфліктів. Механізми виникнення конфліктів, конфліктних ситуацій та конфліктної взаємодії. Структурні елементи конфлікту: конфліктна ситуація, інцидент, власне конфлікт. Складові конфлікту: конфліктуючі сторони, зона розбіжностей, уявлення про ситуацію, мотиви, дії. Конфліктна ситуація та особливості її сприйняття. Правила поведінки і спілкування в конфліктній ситуації. Межі конфлікту: просторові, часові, суб'єктні. Формули виникнення конфліктів.

Класифікація конфліктів. Види конфліктів залежно від кількості учасників; природи виникнення; рівня вираженості конфліктного протистояння; потреб, через які виник конфлікт; спрямованості впливу;

способу вирішення; наявності об'єкта конфлікту; можливих функцій конфлікту. Динаміка конфлікту.

Тема 3. Психологічні причини конфліктів

Протиріччя як джерело конфліктів. Психологічна несумісність як причина виникнення конфліктів. Особистісні причини конфліктів. Організаційно-управлінські причини конфліктів. Міжособистісна перцепція як причина конфліктів. Низька конфліктологічна компетентність як причина конфліктів. Маніпуляції як причина конфліктів. Типові конфліктогени, їх групи та форми прояву.

Індивідуально-особистісні чинники психологічних конфліктів. Особистісні чинники конфліктів в організації. Конфліктність особистості. Індивідуальний рівень конфліктності особистості. Якості особистості та особливості поведінки конфліктної особи. Форми конфліктної поведінки особистості. Типи конфліктних особистостей. Типи «важких» працівників за М. Брамсоном. Типи «важких» працівників за Р. Шакуровим.

Типи поведінки особистості в конфліктній ситуації за Томасом-Кілменом. Рекомендації Дж. Скотта щодо найдоцільнішого використання того чи іншого стилю залежно від конкретної ситуації і характеру людини. Індивідуальний стиль поведінки особистості в конфліктній ситуації.

Тема 4. Внутрішньо-особистісні конфлікти

Поняття внутрішньо-особистісного конфлікту, його особливості. Переживання як основа внутрішньо-особистісних конфліктів. Психологічні теорії внутрішньо-особистісного конфлікту (З. Фрейд, А. Адлер, К. Юнг, Е. Фромм, К. Левін, К. Хорні та ін.).

Види внутрішньо-особистісних конфліктів: мотиваційні, когнітивні, рольові. Форми прояву внутрішніх конфліктів: неврастення, ейфорія, регресія, проєкція, номадизм, раціоналізм. Внутрішньо-особистісний конфлікт та адиктивна поведінка. Внутрішньо-особистісний конфлікт і суїцидальна поведінка.

Умови, шляхи і способи подолання внутрішніх конфліктів: компроміс, уникнення, переорієнтація, сублімація, ідеалізація, витіснення, корекція. Управління поведінкою особистості з метою попередження конфліктів.

Тема 5. Міжособистісні конфлікти

Поняття міжособистісного конфлікту та його особливості. Конфліктна протидія і види міжособистісних конфліктів. Незадоволеність потреб як джерело міжособистісних конфліктів. Причини міжособистісних конфліктів: ціннісні, інтересів, етикету, нереалістичні. Привід конфлікту (інцидент).

Конструктивна і деструктивна функція міжособистісних конфліктів. Когнітивний контекст конфліктів у міжособистісній взаємодії. Міжособистісні конфлікти в діяльнісному підході. Стадії, стратегії і тактики протидії у міжособистісних конфліктах. Етапи управління міжособистісними конфліктами в організації: прогнозування, попередження, регулювання, вирішення.

Тема 6. Конфлікти у різних сферах і формах взаємодії людей

Онтогенетичний розвиток людини – джерело криз індивідуального та вікового розвитку. Особливості конфліктної протидії на різних етапах онтогенезу. Гендерні особливості конфліктів. Сімейні конфлікти.

Міжособистісні конфлікти за участю дітей різного віку.

Конфлікти між дітьми раннього та дошкільного віку. Фактори порушення міжособистісних відносин учнів молодшого шкільного віку. Конфлікти в підлітковому та юнацькому віці.

Конфлікти в педагогічній взаємодії. Педагогічний конфлікт на різних вікових етапах. Основні типи педагогічних конфліктів: конфлікти під час уроків; конфлікт: «З ким сидіти?»; конфлікти через бешкетування на уроках; конфлікти з учителями; «важкі» (конфліктні) діти в класі; конфлікти поза школою; конфлікт статусів; конфлікт «Діти вчителів»; конфлікт «Лідерство дівчат». Умови розв'язання педагогічних конфліктів.

Конфлікти в організаціях та сфері управління. Політичні конфлікти в сучасних умовах. Етнічні конфлікти та етнічні стереотипи. Військові конфлікти та їх психологічні наслідки.

Тема 7. Управління конфліктами

Психологічні основи розв'язання міжособистісних конфліктів.

Психологічний контекст управління конфліктами. Стиль поведінки учасників як умова і засіб вирішення конфлікту. Технології конструктивного спілкування та раціональної поведінки в конфліктах. Форми і стратегії завершення та розв'язання конфлікту.

Методи аналізу міжособистісних конфліктів. Аналіз конфлікту за схемою: причина конфлікту, мета конфліктуючих, сфери зближення, суб'єкти конфлікту, ціна конфлікту, ціна виходу з конфлікту. Картографія конфлікту; етапи: визначити проблему, з'ясувати головних учасників, з'ясувати потреби і стурбованість кожного. Психологічні поради щодо розв'язання конфлікту. Аналіз наслідків конфлікту.

Особливості візуалізації як психотехнології вирішення конфліктів. Посередництво як сучасна психотехнологія вирішення конфліктів. Психологія та технологія переговорного процесу вирішення конфліктів.

Тема 8. Профілактика конфліктів

Психологія взаєморозуміння як психологічна основа попередження та розв'язання конфліктів. Роль взаєморозуміння в міжособистісних відносинах. Механізми взаєморозуміння: емпатія, ідентифікація, рефлексія, стереотипізація, каузальна атрибуція. Індивідуально-психологічні фактори взаєморозуміння: ставлення до партнера, статеві особливості суб'єктів взаємодії, особистісні якості суб'єктів взаємодії.

Ефекти міжособистісного сприймання: установки, ореоли, ефект первинності, ефект новизни. Поняття про соціальну атракцію. Компоненти привабливості/непривабливості (симпатія-антипатія, тяжіння-відштовхування).

Управління поведінкою особистості з метою попередження конфліктів. Роль керівника в профілактиці конфліктів. Психодіагностика як засіб прогнозування конфлікту. Особливості та зміст превентивної психології конфлікту.

Подолання конфліктогенів спілкування. Бар'єри в спілкуванні: інтелектуальні, емоційні, моральні та інші. Психологічні шляхи зниження рівня конфліктності особистості. Правила безконфліктного спілкування.

ОСНОВИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОРЕКЦІЇ

Тема 1. Психологічна корекція як сфера діяльності практичного психолога

Психологічна корекція та її види. Самопізнання і самооцінка. Пізнання інших людей. Уміння управляти власною поведінкою, емоціями, спілкуванням. Психологічна поміч. Види психокорекції. Психокорекційна ситуація. Дві сфери психологічної допомоги - психологічна корекція і психотерапія. Специфічні риси психокорекційного процесу.

Види психокорекції.

За характером спрямованості: симптоматична; каузальна.

За утриманням: пізнавальної сфери; особистості; афективно-вольової сфери; поведінкових аспектів; міжособистісних відношень; внутрішньогрупових взаємовідносин (сімейних, подружніх, колективних); дитячо-родинних відношень.

За формою роботи з клієнтом: індивідуальна; групова; у закритій природній групі (сім'я, клас, співробітники); у відкритій групі для клієнтів із подібними проблемами; змішана форма (індивідуально-групова).

За наявності програм: програмування; імпровізована.

За характером керування впливами, що коригують: директивна; недирективна.

За тривалістю: надкоротка (надшвидка); коротка (швидка); тривала; наддовга.

За масштабом розв'язуваних задач: загальна; приватна; спеціальна.

За основними елементами корекційної ситуації: клієнт, психокоректор, психологічна теорія (психодинаміка, принципи навчання й інші психічні чинники), набір процедур (технік, методів), спеціальні соціальні відношення між клієнтом і психологом.

Основні принципи психокорекційної роботи. Принцип єдності діагностики і корекції. Принцип нормативності розвитку. Принцип корекції «вверх-вниз». Принцип корекції «знизу-вгору». Принцип системності розвитку психічної діяльності. Діяльнісний принцип корекції.

Цілі і задачі психокорекційної роботи. Моделі пояснення причин труднощів у розвитку. Біологічна модель. Медична модель. Інтеракційна модель. Педагогічна модель. Діяльнісна модель. Цілі корекційної роботи. Розуміння закономірностей психічного розвитку дитини як активного діяльнісного процесу, реалізованого в співробітництві з дорослим. Три основних напрямки й області постановки корекційних цілей: оптимізація соціальної ситуації розвитку, розвиток видів діяльності дитини, формування вікових психологічних новоутворень.

Негативна форма визначення цілей корекції. Позитивна форма уявлення психокорекційних цілей. Орієнтири для точок зростання індивіда, поле для продуктивного самовираження особистості, умови для постановки особистістю цілей саморозвитку. Реалістичність і співвіднесення з тривалістю корекційної роботи. Загальні цілі корекції. Дальня і найближча перспектива розвитку особистості. Ефекти корекційної роботи. Закріплення або втрата клієнтом позитивних ефектів корекційної роботи.

Вимоги, запропоновані до психолога, що здійснює психокорекційні заходи

Запит на здійснення корекційних впливів. Проведення корекційної роботи. Основні компоненти фахової готовності до корекційного впливу. Теоретичний компонент. Практичний компонент. Особистісна готовність. Психолог, що самостійно здійснює корекційну роботу. Базова фахова підготовка в галузі психології. Спеціальна підготовка в області конкретних методів корекційного впливу.

Тема 2. Структура психокорекційної програми: визначення мети та предмету

Принципи побудови корекційних програм: системність корекційних, профілактичних і розвивальних задач; єдність діагностики і корекції; пріоритетність корекції причинного типу; діяльнісний принцип корекції; урахування вікових, психологічних та індивідуальних особливостей дитини, комплексність методів психологічного впливу; активне залучення соціального оточення до участі в корекційній програмі; опора на різні рівні організації психічних процесів; програмоване навчання; зростання складності; врахування обсягу і ступеня різноманітності матеріалу; врахування емоційного забарвлення матеріалу.

Види психокорекційних програм. Загальна модель корекції. Типова модель корекції. Індивідуальна модель корекції. Стандартизована програма. Вільна програма. Психокорекційний комплекс. Діагностичний блок. Наставний блок. Корекційний блок. Блок оцінки ефективності психокорекційних впливів. Основні вимоги до складання психокорекційної програми.

Оцінка ефективності психокорекційних заходів. Вирішення реальних труднощів розвитку. Постановка цілей і задач корекційної програми. Інтенсивність психокорекційних заходів. Пролонгованість корекційного впливу. Чинники, що визначають ефективність психокорекції. Оцінка ефективності корекційного впливу.

Тема 3. Основні напрями в сучасній психокорекційній практиці

Класичний психоаналіз. Корекційні впливи в класичному психоаналізі. Група методів, спрямована на виявлення несвідомих спонукань людини, що лежать в основі її поведінки. Група методів, що акцентує увагу на внутрішніх силах, які допоможуть людині впоратися з труднощами самостійно. Класичний психоаналіз 3. Фрейда. Три види страху: невротичний, реалістичний, моральний. Основні стадії психоаналізу. Вимоги і чекання від клієнта. Процедури. П'ять базисних технік. Основні правила інтерпретації.

Аналітична індивідуальна психокорекція А. Адлера. Основні положення концепції А. Адлера. Суб'єктивне сприйняття дійсності. Цілісність і доцільність. Комплекс неповноцінності і компенсація. Індивідуальність. Телеологія вимислу соціального інтересу. Соціальне особистісне почуття. Соціально-орієнтоване поводження. Когнітивні соціально-орієнтовані допущення. Цілі корекції: зниження почуття неповноцінності; розвиток соціального інтересу (просоціальної спрямованості); корекція цілей і мотивів з перспективою зміни стилю життя. Позиція психолога. Пошук помилки в «картині світу» клієнта. Техніки.

Встановлення правильних відношень. Аналіз особистісної динаміки: (опитувальник сімейного сузір'я; набір питань «Ранній спогад»; аналіз сновидіння). Підбадьорення. Заохочення інсайту. Допомога в переорієнтуванні: (антисугестія (парадоксальна інтенція); дія «Якби...»; постановка цілей і прийняття зобов'язань; впіймай себе; «Натискання кнопки»; «Уникання плакунчика»).

Клієнт-центрований підхід К. Роджерса. Основні поняття клієнт-центрованого підходу: («поле досвіду», «самість», «Я»-реальне, «Я»-ідеальне, «тенденція до самоактуалізації»). Емпатія. Турбота. Конгруентність. Психологічний клімат. Заблокованість внутрішньої комунікації. Стадія самовираження. Розвиток процесу самовідкриття. Формування відношення до власного феноменологічного світу. Розвиток конгруентності, самосприйняття і відповідальності, встановлення вільної внутрішньої комунікації, особистісні зміни. Основні компоненти роджеровської психотехніки: встановлення конгруентності, вербалізація, відбиток емоцій.

Логотерапія. Зміст людського існування. Основні поняття: «свобода волі», «воля до змісту» і «сенс життя». Основні положення логотерапії. Метод дерефлексії. Метод парадоксальної інтенції. Персональне осмислення життя. «Сократовський діалог».

Екзистенціальний напрям. Основні поняття і положення. «Діалог». «Досвід». «Переживання». «Автентичність». «Самоактуалізація». «Цінність». «Буття в світі». «Життєвий світ». «Подія». Основні задачі психолога, що бере участь у процесі екзистенціальної корекції. Вимоги і чекання від клієнта. Техніки. Упор на розвиток самосвідомості. Культивування свободи відповідальності. Допомога у відкритті або створенні змісту. Унікальність і ідентичність. Робота з тривогою.

Тема 4. Основні напрями в сучасній психокорекційній практиці.

Поведінковий та когнітивний напрями

Поведінковий напрям. Класична теорія умовних рефлексів І. Павлова.

Теорія оперантної зумовленості Е. Торндайка і Б. Скіннера. Мульти模альне програмування або мульти模альна поведінкова корекція (А. Лазарус, А. Бандура, Т. Нейланс та ін.). Реальна поведінка людини в реальному світі. «Зумовленість». «Генералізація». «Згасання». «Контрзумовленість». «Ефект часткового підкріплення». «Викликані емоційні реакції». «Реакція уникання». «Конфлікт». «Надлишкова поведінка». Техніки. Методика «негативного впливу». Методика «Скіл-терапії». Методики

формування поведінки. Методики, засновані на принципах позитивного і негативного підкріплення. «Контроль стимулу». «Частування». «Оцінка відповідей». «Насичення». «Покарання».

Когнітивний напрям. Особливості когнітивної психокорекції. Основна задача. Напрямки: когнітивно-аналітичний, когнітивно-поведінковий. Основні поняття когнітивно-аналітичного напрямку: «пастки», «дилеми», «перешкоди». Основні етапи роботи з клієнтом: діагностичний, активної взаємодії, перерва, заключний. Виправлення помилкової переробки інформації. Допомога клієнтам у зміні переконань, що підтримують неадаптивну поведінку і неадаптивні емоції. Поведінковий експеримент. Метод «Фіксованої ролі». «Підйом по сходах». «АВС-модель».

Раціонально-емотивна терапія (РЕТ) А. Елліса. Концепція А. Елліса, що самооцінює, самопідтримує і самоговорить людина. Типи когніції: дескриптивні й оцінні. «Кодекс невротика». Схема «подія - сприйняття події - реакція - обмірковування - висновок». Етапи: класифікація; ідентифікація емоційних і поведінкових наслідків сприйнятої події; реконструкція ірраціональних установок; закріплення адаптивної поведінки за допомогою домашніх завдань. Вимоги і чекання від клієнта. Три рівні інсайту: поверхневий - усвідомлення проблеми; поглиблений - розпізнавання власних інтерпретацій; глибинний. Техніки. Обговорення і спростування ірраціональних поглядів. Когнітивне домашнє завдання. Раціонально-емотивна уява.

Когнітивний підхід А. Бека. Когнітивні перекручування. Персоналізація. Дихотомічне мислення. Вибіркове абстрагування (витяг). Довільні умовиводи. Сверхгенералізація. Перебільшення (катастрофізація). Етапи когнітивної корекційної роботи. Зведення проблем. Усвідомлення і вербалізація неадаптивних когніцій. Віддалення. Зміна правил регуляції поведінки. Класифікація поведінкових правил. Перерва відношення до правил саморегуляції. Перевірка істинності правил, заміна їх на нові, більш гнучкі. Техніки. «Сократівський діалог». «Заповнення порожнечі». Декатастрофізація (техніка «що..., якщо»). Когнітивна реатрибуція. Переформулювання. Децентралізація. Перевірка гіпотези. Планування діяльності.

Реальнісна терапія У. Глассера. Почуття реальності. Загальна мета корекції. Приватна ціль. Головні задачі корекційного процесу. Сім кроків спільної з клієнтом роботи. Встановлення відносин з клієнтом. Забування про минуле. Заохочення клієнта. Допомога клієнту в пошуку альтернативних засобів дій і побудові плану. Зобов'язання щодо виконання плану. Відмова прийняття вибачень. Жорсткість із клієнтом.

Трансактний аналіз Е. Берна. Три стани «Я» або «его-стани»: «Батько», «Дитина», «Дорослий». «Гра» як фіксований і неусвідомлюваний стереотип поведінки. «Погладжування й удари» як взаємодії, спрямовані на передачу позитивних або негативних почуттів. «Трансакції». «Здирство». «Заборони і ранні рішення». «Життєвий сценарій». «Психологічна позиція або основна життєва установка». Основні позиції поведінки людини. Утримання трансактного аналізу. Структурний аналіз. Аналіз структури особистості. Аналіз трансакцій. Аналіз сценарію техніки рольових ігор. Дві проблеми

трансактного аналізу: контамінації й винятку. Техніки: Техніка сімейного моделювання.

Гештальттерапія Ф. Перзла. Три зони усвідомлювання: внутрішня (явища і процеси, що відбуваються в нашому тілі); зовнішня (зовнішні події, що відбиваються свідомістю); середня (фантазії, вірування, відносини). П'ять механізмів порушення процесу саморегуляції: інтроекція, проєкція, ретрофлексія, дефлексія, конфлуенція. Поняття «незакінчена справа». «Уникання». Рівні невроту. Техніки. Експериментальний (дисоційований) діалог. «Великий пес» і «Щеня». Вчинення кіл або йти по колу. Техніка «навпаки» (перекручення). Експериментальне перебільшення. Незакінчена справа. Проективні ігри на уяву: «У мене є таємниця». «Перебільшення». «Репетиція». Перевірка готової думки.

Тема 5. Психологічні особливості індивідуальної психокорекції

Індивідуальна психокорекція. Показання до індивідуальної психокорекції. Основні методи індивідуального психокорекційного впливу. Психологічні особливості індивідуальної психокорекції. Основні стадії індивідуальної психологічної корекції. Висновок контракту між клієнтом і психологом, що дає згоду робити корекційний вплив. Дослідження проблем клієнта. Пошук засобів рішення проблеми. Формування психологом корекційної програми й обговорення її з клієнтом. Реалізація наміченої програми відповідно до укладеного контракту. Оцінка ефективності проведеної роботи. Три варіанти позиції психолога стосовно клієнта: позиція «поверх», позиція «на рівних», позиція «знизу».

Тема 6. Психологічні особливості групової психокорекції

Групова психокорекція. Специфіка групової форми психокорекції. Робота психокорекційної групи. Чинники, що впливають на ефективність психокорекційної роботи. Особливості комплектування групи. Два основних принципи: добровільність, інформованість. Віковий і статевий склад групи. Фаховий склад групи. Частота і тривалість зустрічей. Підготовка до групової корекції. Групова динаміка. Задача і норми групи. Структура групи і лідерства, групові ролі. Групові ролі за Р. Шиндлером. Згуртованість групи. Групова напруга. Фази розвитку групи. Керівництво психокорекційною групою. Основні задачі групового психолога. Робота під спостереженням супервізора. Чотири основних стилі. Емоційна стимуляція. Опіка. Пізнавальна орієнтація. Виконавча функція. Ко-тренери. Типові помилки керівника групи. Вимоги до керівника корекційної групи.

Види психокорекційних груп. Тренінгові групи і соціально-психологічний тренінг. Робота тренінгових груп. Групова дискусія як метод групової роботи. Види групової дискусії. Рольова дискусія. Дискусія зі схованими ролями. Ролі: «організатор», «сперечальник», «негативний опонент», «оригінал», «заводила», «угодовець». Дискусія як аналіз конкретних ситуацій.

Тема 7. Активні методи психокорекційної роботи. Ігрова психокорекція

Ігротерапія. Загальна характеристика методу. Двоплановість. Роль. Сюжет гри. Утримання гри. Загальні показання до проведення ігротерапії: соціальний інфантилізм, замкнутість, низька комунікативність, фобічні реакції,

зверхконформність і зверхпідкореність, порушення поведінки і шкідливі навички, неадекватна статево-рольова ідентифікація. Основні психологічні механізми корекційного впливу гри.

Основні функції психолога. Принципи здійснення ігротерапії. Комунікативна передача дитині безумовного прийняття. Недирективність. Встановлення фокуса корекційного процесу на почуттях і переживаннях дитини.

Основні види і форми ігротерапії. Ігротерапія в психоаналізі; ігротерапія, сконцентрована на клієнті; ігротерапія реагування; ігротерапія побудови відношень; примітивна ігротерапія; ігротерапія у вітчизняній психологічній практиці; недирективна ігротерапія; директивна ігротерапія; індивідуальна ігротерапія; групова ігротерапія; ігротерапія з неструктурованим матеріалом; ігротерапія зі структурованим матеріалом. Особливі зауваження при виборі іграшок. Вимоги до психолога-ігротерапевта. Вимоги до особистості ігрового терапевта. Вимоги до фахової підготовки ігротерапевта. Фахові стандарти.

Тема 8. Арт-терапія як засіб психокорекційної роботи

Арт-терапія. Загальна характеристика методу. Техніка активної уяви. Корекційні можливості арт-терапії. Процес творчості. Механізм психологічного корекційного впливу, характерний для методу арт-терапії. Цілі арт-терапії. Прийоми арт-терапії. Дві форми арт-терапії: пасивна й активна. Заняття з арт-терапії. Структуровані і неструктуровані. Варіанти використання методу арт-терапії. Основні напрямки в арт-терапії. Динамічно-орієнтована арт-терапія. Гештальт-орієнтована арт-терапія. Система спонукань.

Музикотерапія. Головний чинник впливу (прослуховування музичних творів, індивідуальне і групове музиціювання). Американська музикотерапія. Шведська школа музикотерапії. Правильний вибір музичної програми. Основні напрямки корекційної дії музикотерапії: емоційне активування в ході вербальної психотерапії; розвиток навичок міжособистісного спілкування, комунікативних функцій і спроможностей; регулюючий вплив на психовегетативні процеси; підвищення естетичних потреб.

Психологічні механізми корекційного впливу музикотерапії: катарсис, емоційна розрядка, регулювання емоційного стану, полегшення усвідомлення власних переживань, конфронтація з життєвими проблемами, підвищення соціальної активності, придбання нових засобів емоційної експресії, полегшення формування нових відношень і установок. Активна музикотерапія. Рецептна музикотерапія. Застосування музикотерапії в дитячому віці.

Танцювальна терапія. Цілі танцювальної терапії. Основна задача груп танцювальної терапії. Поглиблення усвідомлення членами групи власного тіла і можливостей його використання. Посилення почуття власної гідності. Розвиток соціальних навичок. Допомога членам групи вступити в контакт із їхніми власними почуттями. Створення «магічної каблучки». «Система зусиль» або «Форма зусиль». Динаміка прямувань. Чотири параметри: простір, сила, час, плин.

Проективний малюнок. Теми, запропоновані для малювання (класифікація С. Кратохвила). Вільне малювання. Комунікативне малювання. Спільне

малювання. Додаткове малювання. Засоби роботи з готовими малюнками: демонстрація всіх малюнків одночасно, перегляд і порівняння; аналіз кожного малюнка окремо (перехід із рук в руки, висловлення учасників про його психологічне утримання). Інтерпретації проєктивного малюнка. Створення художніх образів. Основні етапи корекційного процесу з використанням методу проєктивного малювання.

Тема 9. Засоби мистецтва в психокорекційній роботі

Бібліотерапія. Спеціальний корекційний вплив на клієнта за допомогою читання спеціально підібраної літератури. Методика бібліотерапії і бібліотерапевтичної рецептури. Самопідготовка психокоректора. Орієнтування в можливостях бібліотерапії та її жанрах. Упорядкування списку. Вироблення системи читання. Неспецифічні процеси: заспокоєння; задоволення; радість; почуття впевненості в собі; віра в свої можливості; задоволення собою; достатня загальна психічна активність. Специфічні корекційні процеси. Спеціальна спрямованість на особистість або на якийсь психічний процес (конкретні почуття, діяльність, мислення). Простота, конкретність і легка регуляція. Контроль. Емоційне пропрацювання. Тренування. Дозвіл конфлікту. Аналіз жанрів літератури з погляду їхньої можливості використання в бібліотерапії. Спеціальна література. Науково-популярна література. Юридична література. Вузькопрофесійна література. Випадкова література.

Вигадування історій. Казкотерапія. Можливості роботи з казкою. Використання казки як метафори. Малювання по мотивах казки. Обговорення поведінки і мотивів дій персонажа. Програвання епізодів казки. Використання казки як притчі-моралі. Творча робота по мотивах казки. Принадність казок для психокорекції і розвитку особистості дитини. Основні прийоми роботи з казкою. Аналіз казок. Розповідання казок. Переписування казок. Постановка казок за допомогою ляльок. Складання казок.

Лялькотерапія. Гра з лялькою. Виготовлення ляльок. Використання ляльок для відреагування значимих емоційних станів. Варіанти ляльок. Ляльки-маріонетки. Пальчикові ляльки. Тіньові ляльки. Мотузкові ляльки. Площинні ляльки. Ляльки-костюми. Типи водіння ляльок.

Психогімнастика. Психогімнастика як невербальний метод групової роботи. Методичні прийоми. Стадії або етапи. Підготовча. Пантомімічна. Заклучна. Мімічні і пантомімічні етюди. Етюди й ігри, спрямовані на вираження окремих властивостей особистості та емоцій. Етюди й ігри, що мають терапевтичну спрямованість на визначеного дитину або на групу в цілому. Фаза «психом'язове тренування».

Тема 10. Методи поведінкової корекції

Методи поведінкової корекції. Метод систематичної десенсибілізації і сенсибілізації. Показання для застосування методу систематичної десенсибілізації. Етапи процедури систематичної десенсибілізації. Імерсійні методи. Метод повені. Метод імплузії. Метод парадоксальної інтенції. Методи, засновані на принципі біологічного зворотного зв'язку. «Жетонний» метод. Метод Моріта. Холдинг. Правила використання методу холдинга. Імаго-метод. Цілі і задачі імаго-метода. Типи біологічного зворотного зв'язку.

Психодрама. Опис методу. Форми і види психодрами. Психодрама, центрована на протагоністі. Психодрама, центрована на темі. Психодрама, центрована на групі. Основні компоненти психодрами: рольова гра, спонтанність, «тілі», катарсис, інсайт. Основні фази психодрами.

Методики психодрами. Уявлення самого себе (самопрезентація). Монолог. Дублювання (множинне дублювання). Обмін ролями. «Порожній» стілець і «високий» стілець. «Дзеркало». Програвання можливих майбутніх життєвих ситуацій. «За спиною». «Ідеальний інший». «Чарівний магазин».

Тема 11. Психокорекційна робота в окремих вікових періодах

Проблема корекції психічного розвитку в дитячому віці. Порушення особистісного розвитку в дитячому віці. Немовлячий період: відсутність “комплексу поживлення”, відсутність чітких мімічних реакцій, неадекватна емоційна реакція на дію дорослого (плач у відповідь на догляд матері); апатія і байдужість дитини в ситуації взаємодії з іншою людиною. Другий рік життя: відсутність емоційного підключення; відсутність сингонії; висока інтенсивність і довготривалість емоційного підключення; «застрягання» емоційного процесу; відсутність чітко диференційованої емоційної реакції на різних людей; відсутність позитивних емоцій при появі нових іграшок; побоювання безпечних предметів і черезмірна обережність; емоційна фіксація на якомусь одному предметі; депресія, тривалість якої неадекватна силі впливу; амбівалентна поведінка. Дошкільний вік: відсутність емоційної децентрації; відсутність сингонії; відсутність «почуття вини»; багато негативних емоцій і фобій дитини. Замкнутість і її корекція. Корекційна робота із замкнутою дитиною. Корекційна робота з дітьми, у яких є проблеми з самооцінюванням.

Психокорекційна робота психолога з учнями молодшого шкільного віку. Корекція психологічної готовності дітей до школи. Корекція типів невстигання в навчанні учнів початкових класів. Типологія дітей з труднощами в навчанні. Рання профілактика педагогічної занедбаності учнів.

Особливості психокорекційної роботи з підлітками та старшокласниками. Девіантна поведінка. Три групи факторів, які можуть спричинити виникнення девіантної поведінки: біологічні, психологічні, соціальні.

Тема 12. Психокорекція дитячо-батьківських і сімейних відносин

Психокорекція сімейних відносин. Сім'я як об'єкт психокорекційного впливу. Напрямки корекційної роботи з сім'єю: психодинамічний, системний, стратегічний, еkleктичний. Основні функції сім'ї: виховна, господарсько-побутова, емоційна, духовного (культурного) спілкування, первинного соціального контролю, сексуально-еротична. Структура сім'ї. Динаміка сім'ї. Фази життєвого циклу сім'ї. Порушення життєдіяльності сім'ї.

Етапи психокорекційної роботи з родиною: діагностичний (сімейний діагноз), ліквідація сімейного конфлікту, реконструктивний, підтримувальний.

Методики корекції дитячо-батьківських і сімейних відношень. «Сімейна фотографія». «Сімейна скульптура». «Сімейна хореографія». «Сімейний ритуал». «Порівняння цінностей». «Екокарта». Ролі-обов'язки членів сім'ї: організатор домашнього господарства, закупник продуктів, упорядник вечері,

«Його Величність», поганий виконавець усіх своїх обов'язків, розпорядник, кухар та ін.).

3. ПИТАННЯ

3.1. Орієнтовні питання з курсу «Соціальна психологія»

1. Дати визначення соціальної психології як галузі психологічних знань, розкрити її структуру та показати міждисциплінарні зв'язки.
2. Висвітлити фундаментальні принципи соціальної психології та основні методи соціально-психологічних досліджень.
3. Розкрити основні сучасні підходи до пізнання феномена особистості у соціальній психології, проаналізувати структуру особистості.
4. Дати визначення поняття соціалізації особистості та її структури, розкрити особливості первинної та вторинної соціалізації особистості.
5. Пояснити стихійні та цілеспрямовані механізми соціалізації особистості. Навести приклади захисних функцій особистості в процесі соціалізації.
6. Дати визначення поняття гендеру як психологічної і соціальної категорії. Проаналізувати провідні чинники гендерної соціалізації особистості на конкретному прикладі.
7. Розкрити специфіку входження особистості в групу. Соціальні норми. Соціальний статус. Соціальна позиція. Соціальна роль. Соціальний ранг.
8. Розкрити соціально-психологічну сутність феномену «спілкування», його структуру та функції.
9. Проаналізувати спілкування з точки зору комунікативного аспекту (обмін інформацією). Вербальні та невербальні засоби спілкування. Навести приклади.
10. Розкрити перцептивний аспект спілкування та механізми взаєморозуміння (ідентифікація, емпатія, атракція, рефлексія, каузальна атрибуція). Навести приклади.
11. Розкрити особливості взаємодії в соціальній психології, пояснити види взаємодії: співробітництво («кооперація», «згода», «пристосування», «асоціація»), суперництво («конкуренція», «конфлікт», «опозиція», «дисоціація»).
12. Дати загальну характеристику міжособистісного впливу та його видів. Продемонструвати стратегії впливу на прикладах.
13. Розкрити деструктивні та конструктивні форми взаємодії. Дати визначення конфлікту. Пояснити стратегії поведінки учасників конфлікту на прикладі.
14. Дати визначення малої групи в контексті соціальної психології, перерахувати її динамічні характеристики. Пояснити феномен лідерства.
15. Дати визначення великих соціальних груп, їх психологічних особливостей. Навести приклади масових явищ.

3.2. Орієнтовні питання з курсу «Конфліктологія»

1. Дати визначення конфліктології як науки. Показати її міждисциплінарні зв'язки та значення в реаліях сьогодення.
2. Визначити поняття конфлікту як психологічного феномену. Навести приклади конфліктів у різних сферах життя та діяльності людини.
3. Проаналізувати методи дослідження конфліктів та продемонструвати будь-який метод на прикладі.
4. Розкрити структуру конфлікту та продемонструвати її на конкретному прикладі.
5. Розкрити види конфліктів залежно від кількості учасників; природи виникнення; рівня вираженості конфліктного протистояння; потреб, через які виник конфлікт; спрямованості впливу; способу вирішення; наявності об'єкта конфлікту; можливих функцій конфлікту. Навести відповідні приклади конфліктів.
6. Показати динаміку (стадії перебігу) конфлікту на конкретному прикладі.
7. Розкрити психологічні причини конфліктів (психологічна несумісність, особистісні причини, організаційно-управлінські, міжособистісна перцепція, низька конфліктологічна компетентність, маніпуляції тощо).
8. Пояснити типові конфліктогени, їх групи та форми прояву. Навести приклади.
9. Дати визначення типам поведінки особистості в конфліктній ситуації. Індивідуальний стиль поведінки особистості в конфліктній ситуації.
10. Розкрити поняття внутрішньо-особистісного конфлікту, його особливостей, умов виникнення. Показати способи подолання внутрішньо-особистісного конфлікту на конкретному прикладі.
11. Розкрити поняття міжособистісного конфлікту, його особливості та причини. Навести приклади.
12. Пояснити особливості міжгрупових конфліктів, розкрити способи їх вирішення. Навести приклади.
13. Розкрити психологічний контекст управління конфліктами. Стиль поведінки учасників як умова і засіб вирішення конфлікту.
14. Пояснити механізми взаєморозуміння як психологічної основи попередження та розв'язання конфліктів (емпатія, ідентифікація, рефлексія, стереотипізація, каузальна атрибуція). Індивідуально-психологічні фактори взаєморозуміння.
15. Розкрити механізми управління поведінкою особистості з метою попередження конфліктів. Правила безконфліктного спілкування.

3.3. Орієнтовні питання з курсу «Основи психокорекції»

1. Розкрити сутність поняття психологічна корекція, визначити мету та завдання. Назвати складові самосвідомості, на яких фокусуються завдання групової психокорекції.
2. Розкрити зміст основних принципів психокорекційної роботи та навести приклади застосування їх на практиці.

3. Проаналізувати особливості складання психокорекційних програм, моделі, види та принципи побудови корекційних програм. Визначити основні вимоги до складання психокорекційної програми.
4. Проаналізувати етапи психокорекційної роботи та передумови проведення психокорекційної практики. Назвати специфічні риси психокорекційного процесу.
5. Проаналізувати відмінності між психотерапією, психокорекцією та психологічним консультуванням. Навести приклади.
6. Визначити особливості формування психокорекційної групи: принципи, склад групи, розмір групи, періодичність і тривалість зустрічей. Навести приклади практичних вправ, спрямованих на згуртування групи.
7. Проаналізувати особливості групової динаміки і механізми корекційного впливу. Навести приклади практичних вправ, орієнтованих на зняття напруги.
8. Проаналізувати риси схожості та відмінності групової психокорекції та психологічного тренінгу. Визначити мету, завдання та принципи роботи тренінгової групи.
9. Розкрити сутність підготовки до групової корекції, роботи з очікуваннями учасників. Навести приклади зворотного зв'язку в групі.
10. Проаналізувати проблеми та недоліки, які можуть виникати під час роботи психокорекційної групи у відповідності до керівництва ведучого за певним стилем і напрямом роботи; запропонувати способи подолання цих недоліків та їх профілактики.
11. Проаналізувати психодинамічні напрямки психокорекційної практики. Навести приклади вправ, спрямованих на роботу з несвідомим.
12. Розкрити основні поняття когнітивної терапії (КТ), цілі та область застосування КТ. Навести приклади роботи з автоматичними думками і переконаннями.
13. Проаналізувати особливості транзактного аналізу в груповій психокорекції, визначити основні поняття, процедури та принципи роботи транзактних груп. Навести приклад висловлювань і типових способів поведінки в різних Его-станах.
14. Розкрити сутність методу систематичної десенсибілізації, показання для застосування методу та етапи процедури систематичної десенсибілізації. Навести приклад.
15. Розкрити особливості корекційної роботи згідно з особистісно-центрованим підходом К. Роджерса. Навести приклади основних технік роботи в інкаунтер-групах.

4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Фахове вступне випробування «Комплексний іспит за фахом підготовки» для вступу на здобуття освітнього ступеня «магістр», оцінюється за 200-бальною шкалою :

– 190-200 балів – вступник виявляє особливі здібності, вміє самостійно здобувати знання, знаходити та опрацьовувати необхідний матеріал,

використовувати набуті компетентності для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументувати відповіді, самостійно розкривати власні обдарування і нахили;

- 180-189 балів – вступник вільно володіє теоретичним матеріалом, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі в стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна;

- 160-179 балів – вступник вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; виправляти помилки, серед яких є суттєві; добирати аргументи для підтвердження думок;

- 140-159 балів – вступник відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; виправляє помилки, серед яких є значна кількість суттєвих;

- 120-139 балів – вступник володіє теоретичним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні (обсяг набутих компетентностей вступника відповідає мінімальним критеріям);

- 100-119 балів – вступник володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину теоретичного матеріалу (до 20%);

- 0-99 балів – вступник володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів.

До участі в конкурсному відборі не допускається вступник, який продемонстрував незнання значної частини програмного матеріалу, допускав суттєві помилки при визначенні понять і отримав 0-99 балів.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

Список рекомендованої літератури з курсу «Соціальна психологія»

1. Козлова О. А. Соціальна психологія особистості та спілкування : практикум для студентів спеціальності 6.030101 «Соціологія». Харків : НТУ «ХПІ», 2017. 172 с.
<https://web.kpi.kharkov.ua/sp/wp-content/uploads/sites/95/2021/02/Navchalnij-kontent-chastina-2.pdf>
2. Москаленко В. В. Соціальна психологія : підручник. Видання 2-ге, виправлене та доповнене. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 688 с.
https://www.kspu.edu/FileDownload.ashx/sotcialna_psihologija-Moskalenko.pdf?id=eeaca583-dece-4a52-a543-d6527cb34b6e
3. Основи соціальної психології : підручник для закладів вищої освіти / П. П. Горностай, М. М. Слюсаревський, В. О. Татенко, Т. М. Титаренко, Н. В. Хазратова та ін.; за ред. М. М. Слюсаревського. Київ : Талком, 2018. 580 с.
<https://lib.iitta.gov.ua/724248/1/%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%20%D1%81%D0%BE%D1%86.%20%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%97.%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf>
4. Приходько Ю. О., Юрченко В. І. Психологічний словник-довідник : навчальний посібник. 4-те вид., випр. і доп. Київ : Каравела, 2020. 418 с.
https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2021/02/Prykhodko_Yurchenko_2020_PSYKHOL-SLOVNYK-DOVIDNYK_tytul_zmist.pdf
5. Соціальна психологія: комплекс навчально-методичного забезпечення підготовки бакалаврів всіх спеціальностей / Укл. М. О. Кононець. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2016. 37 с.
<https://psy.kpi.ua/wp-content/uploads/2017/04/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0-%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F-%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D0%B2%D1%81%D1%96%D1%85-%D1%81%D0%BF%D0%B5%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%B9.pdf>
6. Соціальна психологія : навчальний посібник для здобувачів ступеня бакалавра / Н. Ю. Волянчук, Г. В. Ложкін, О. В. Винославська, І. О. Блохіна, М. О. Кононець, О. В. Москаленко, О. І. Боковець, Б. В. Андрійцев. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 254 с.
<https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/14a82805-7b31-4866-8059-fc640a894488/content>

7. Соціальна психологія: навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 053 Психологія / Упорядник В. І. Омелянська. Ужгород : ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2017. 82 с.

<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/51300/1/%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0.pdf>

8. Сурякова М. В., Панфілова Г. Б., Склянська О. В. Соціальна психологія (з основами соціально-психологічного тренінгу) : навчальний посібник [електронне видання]. Дніпро : Середняк Т. К., 2021. 150 с.

<http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/bitstream/123456789/4469/1/%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%BF%D0%BE%D1%81%D0%A1%D0%9E%D0%A6%D0%9F%D0%A1%D0%98%D0%A5%D0%9E%D0%9B2021%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%87%D0%B0%D1%82%D0%B2%D0%B0%D1%801.pdf>

Список рекомендованої літератури з курсу «Конфліктологія»

1. Дученко М. М., Шевчук О. А. Конфліктологія. Практикум [електронний ресурс] : навчальний посібник для студентів спеціальності 051 «Економіка» за освітньою програмою «Управління персоналом та економіка праці». Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2020. 88 с.

<https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/c25fe953-a6bd-4eaa-99c7-cf7e0ffd589e/content>

2. Єременко Л. В. Конфліктологія : навчальний посібник. Мелітополь : ФОП Однорог Т. В., 2018. 219 с.

http://www.tsatu.edu.ua/shn/wp-content/uploads/sites/59/1-rozdil-posibnyk_yeremenko.pdf

3. Конфліктологія : загальна та юридична : підручник / Л. М. Герасіна, М. П. Требін, О. М. Сахань, В. Д. Воднік; за заг. ред. Л. М. Герасіної. Харків : Право, 2021. 224 с.

https://pravo-izdat.com.ua/index.php?route=product/product/download&product_id=4403&download_id=1423

4. Матвійчук Т. Ф. Конфліктологія : навчально-методичний посібник. Львів : Вид-во «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2018. 76 с.

<https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/10152/1/%D0%9C%D0%B0%D1%82%D0%B2%D1%96%D0%B9%D1%87%D1%83%D0%BA%20%D0%A2.%20%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%BB%D1%96%D0%BA%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F.pdf>

5. Петрінко В. С. Конфліктологія : курс лекцій, енциклопедія, програма, таблиці. Навчальний посібник. Ужгород : Видавництво УЖНУ «Говерла», 2020. 360 с.

<https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u362/konfliktologiya.pdf>

6. Яхно Т., Куревіна І. Конфліктологія та теорія переговорів : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 168 с.

<https://resource.odmu.edu.ua/chair/download/111775/dEYMGVyF2oQMwrEwf0OHCw/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%BB%D1%96%D0%BA%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F%20%D1%82%D0%B0%20%D1%82%D0%B5%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F%20%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B2.pdf>

Список рекомендованої літератури з курсу «Основи психокорекції»

1. Андрушко Я. С. Психокорекція : навчально-методичний посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2017. 212 с.
<https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/344/1/%D0%90%D0%BD%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%88%D0%BA%D0%BE%20%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F.pdf>
2. Кузікова С. Б. Основи психокорекції : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2021. 336 с.
<https://findbook.in.ua/books/osnovi-psikhokoriektsiyi>
3. Кузікова С. Б. Теорія і практика вікової психокорекції : навчальний посібник. 2-ге видання, перероблене, доповнене. Суми : Університетська книга, 2020. 304 с.
<https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi71/0051509.pdf>
4. Максименко С. Д., Прокоф'єв О. О., Царькова О. В., Кочурова О. В. Практикум із групової психокорекції: підручник. Мелітополь : Видавничо-поліграфічний центр «Люкс», 2015. 414 с.
<http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/6958/1/%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%9A%D0%A2%D0%98%D0%9A%D0%A3%D0%9C%20%D0%A3%D0%A7%D0%95%D0%91%D0%9D%D0%98%D0%9A.pdf>
5. Осика О. В., Осика К. С. Теорія і практика психокорекційної роботи : навчальний посібник. Слов'янськ, 2016. 111 с.
<https://ddpu.edu.ua/images/stories/news/2016/NMR/posibniki/PRPSH/Teoria%20i%20praktika%20psixokorekciynoi%20roboti.pdf>

Інтернет-ресурси

1. <https://library.bdpu.org.ua/> Бібліотека БДПУ
2. <http://www.nbuv.gov.ua/> Національна бібліотека імені В. І. Вернадського
3. <http://nplu.org/> Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого
4. <http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe>
[C21COM=F&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?C21COM=F&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB) Електронна бібліотека “УКРАЇНІКА”
5. <https://zounb.zp.ua/> Запорізька обласна універсальна наукова бібліотека
6. <https://kdket.lcloud.in.ua/ebook/224> Навчальна хмара. Електронні підручники.